

BARMHÄRTIG SAMARIT ELLER HJÄRTLÖS BROTTSLING?

Av Dennis von Martens¹

Sveriges regering tillsatte den 10 september 2009 en utredning med uppgift att ”göra en genomgripande analys av behovet av att ändra lagstiftningen om skyldighet att agera vid farliga situationer eller att bistå nödställda personer”.² I artikeln föregås denna utredning genom att författaren inledningsvis undersöker vilka faktorer som inverkar på människors benägenhet att ingripa i en nödsituation. I ljuset av psykologisk forskning på området analyseras huruvida införandet av en straffrättslig sanktion är en möjlig lösning. Författaren presenterar även alternativa lösningar på problemet avseende människors underlåtenhet att bistå nödställda.

1. INLEDNING

I Sverige begås dagligen ett antal våldsbrott på offentliga platser.³ Vid dessa brott finns ofta ett antal vittnen, vilka är passiva och av någon anledning inte ingriper för att bistå den nödställda. Även vid rena olyckshändelser är det vanligt med passiva åskådare. Sveriges regering har nyligen tillsatt en utredning som har till uppgift att utreda behovet och möjligheten av att införa ett straffrättsligt sanktionerat ansvar att ingripa i nödsituationer.⁴

Det huvudsakliga syftet med denna artikel är att utreda anledningen till att människor inte ingriper när andra befinner sig i nödsituationer. Efter en genomgång av den psykologiska forskningen på området, studeras hur den svenska lagstiftningen förhåller sig till underlåtenhet att bistå nödställda. I vilken utsträckning kan en passiv åskådare till ett brott eller en olycka ställas till ansvar genom en tillämpning av gällande rätt av idag?

Avslutningsvis diskuteras hur människor kan påverkas att i större utsträckning ingripa för att hjälpa den som befinner sig i nöd. Är det möjligt att öka graden av ingripanden genom en straffsanktion eller finns det alternativa lösningar?

---

1 Termin 7, Juristprogrammet vid Stockholms universitet.

2 Dir. 2009:82: Skyldighet att agera vid farliga situationer eller att bistå nödställda personer.

3 För statistik på området se <http://www.bra.se/>. Som exempel kan nämnas att det i Polismästardistrikt (Stockholm) City under år 2007 anmäldes 8885 offentliga våldsbrott, se ”Kameraprojektet – Ett verksamhetsutvecklingsprojekt” på ovan angivna webbsida.

4 Dir. 2009:82.

2. PSYKOLOGISK FORSKNING AVSEENDE UNDERLÅTENHET ATT INGRIPA I NÖDSITUATIONER

Intresset för fenomenet, att människor inte ingriper i situationer när de ser någon som behöver hjälp, ökade under 1960-talet, bland annat med anledning av ett medialt uppmärksammat fall - *The Kitty Genovese Case*.⁵ Det rörde sig om en kvinna som år 1964 knivhöggs till döds av en ensam gärningsman i New York, samtidigt som 38 personer bevittnade händelsen utan att ingripa. Varken vittnen eller då förefintliga forskningsresultat kunde ge en rimlig förklaring till de uteblivna ingripandena, samtidigt som allmänheten ville ha svar på hur det kunde gå så fel trots att så många människor haft möjlighet att komma till undsättning.

Ett flertal studier har därefter genomförts med fokus på att utreda vilka faktorer som påverkar huruvida en person ingriper i en nödsituation. De två forskarna John M. Darley och Bibb Latané insåg redan tidigt under sin forskning att närvaron av andra passiva vittnen har en negativ inverkan på ett enskilt vittnes benägenhet att ingripa. I en studie vilseleddes ett antal försökspersoner att tro att en person i ett intilliggande rum fått ett epilepsiliknande anfall. De försökspersoner som trodde att de var ensamma om att upptäcka anfallet reagerade oftare, starkare och väsentligt snabbare än de som trodde att det fanns fler vittnen till händelsen.⁶

Vid genomförandet av ovanstående experiment hade försökspersonerna ingen möjlighet att kommunicera med varandra eller att uppfatta varandras reaktioner eftersom de var utplacerade i individuella rum. I en annan studie testades huruvida motsvarande effekt kunde påvisas även då en försöksperson befann sig tillsammans med andra personer. Försökspersonen satt i detta fall och fyllde i ett frågeformulär i ett väntrum, dit denne kommit för att delta i en intervju. Under tiden som försökspersonen väntade på att bli inkallad till intervjudedaren började rök att sippra ut ur en springa i väggen och röken spred sig sedan i rummet. Experimentet avslutades om försökspersonen inte kallat på hjälp inom sex minuter från det att röken först uppenbar sig. I de fall då försökspersonen satt ensam i väntrummet tillkallade denne hjälp i 75 % av fallen, medan motsvarande siffra uppgick till 10 % då ytterligare två av

---

5 Se t.ex. Rosenthal, Abraham M., *Thirty-eight witnesses: The Kitty Genovese case*, New York 1999.

6 Darley, John M. & Latané, Bibb, *Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility*, *Journal of Personality and Social Psychology* 1968, Vol. 8, s. 377-383.

forskningsanstalten anställda personer var närvarande i rummet. En ensam väntande försöksperson agerade också mer naturligt under rökens utveckling, med en undersökande och tvekande inledande fas, som så småningom (i medianfallet inom två minuter efter att de först uppmärksammat röken) övergick till att personen gick ut ur rummet för att lugnt rapportera händelsen till en anställd. Då försökspersonen hade sällskap i väntrummet rapporterade denna vanligtvis inte röken trots att den medförde irriterad hals och kliande ögon. De försökspersoner som under testet hade rapporterat röken förklarade senare att de hade upplevt rökutvecklingen som tillräckligt annorlunda för att den skulle berättiga en närmare undersökning. De som inte hade rapporterat röken var förvisso osäkra på vad röken berott på, men de hade i ett tidigt skede avvisat tanken på att det brann. När de såg att andra som befann sig i väntrummet var fortsatt passiva trots rökutvecklingen bestämde de sig för att röken inte kunde vara farlig utan försökte istället hitta alternativa orsaker till händelsen, såsom att röken var någon typ av ånga från ventilationsanläggningen.⁷ Ett flertal andra studier bekräftar teorin om att människor har en större benägenhet att ingripa när de ensamma bevittnar en händelse. I en studie iscensattes en astmaattack i ett experiment som utförande- och resultatmässigt till största delen överensstämmer med det av Darley och Latané utförda experimentet med epilepsianfallet.⁸

I ett experiment undersöktes om det möjligen kunde vara så att en vuxen person i större utsträckning ingriper i en nödsituation när barn finns närvarande. En försöksperson placerades i ett rum antingen ensam, tillsammans med två barn eller tillsammans med två vuxna. Försökspersonen fick sedan antingen erfara att rök kom in i rummet från en spricka under ett bord eller att skrik på hjälp hördes från rummet intill. Samtliga de försökspersoner som befann sig ensamma i rummet vid rökutvecklingen lämnade rummet när röken började sprida sig. När barnen var närvarande lämnades rummet i hälften av fallen och slutligen, när andra vuxna fanns på plats så lämnades rummet i endast 16 % av fallen. I stort sett identiska resultat uppvisades när en person i rummet bredvid började skrika. Även reaktionstiden var väsentligt kortare för de försökspersoner

---

7 Latané, Bibb & Darley, John M., Group inhibition of bystander intervention in emergencies, *Journal of Personality and Social Psychology* 1968, Vol. 10, s. 215-221.

8 Harris, Victor A. & Robinson, Carol A., Bystander intervention: Group size and victim status, *Bulletin of the Psychonomic Society* 1973, Vol. 2, s. 8-10.

som var ensamma i rummet än de som hade sällskap, särskilt då andra vuxna var närvarande.⁹

När en person ensam bevittnar en olyckshändelse är hon eller han den ende potentiellt möjliga undsättaren, vilket innebär att om någon hjälp ska kunna bli aktuell så måste hjälpen komma från just detta vittne. Även i dessa situationer kan rädslan, exempelvis för att bli involverad i en utdragen process eller för att bli fysiskt skadad, leda till att personen inte ingriper. Darley och Latané försökte beskriva de olika stadier en person som bevittnar en nödfallssituation går igenom. Enligt den modell de utarbetade är det för det första en förutsättning att händelsen faktiskt blir föremål för personens uppmärksamhet och att händelsen uppfattas som en nödfallssituation. Därefter måste personen till någon grad känna sig ansvarig att hjälpa till. Vidare vägs olika handlingsalternativ mot varandra och slutligen måste personen avgöra huruvida denne faktiskt ska ingripa och skrida till verket för att hjälpa den nödställda.¹⁰

När flera vittnen är närvarande ligger ansvaret på vittnena tillsammans som en grupp och bristen på personligt ansvarskännande kan då leda till att ingen ingriper. Denna effekt tycks dock vara något lägre i situationer där vittnena känner varandra. Det har här påvisats en tydlig skillnad med avseende på vittnesgruppens sammansättning – är vittnena vänner sedan tidigare ingriper de väsentligen oftare i en nödsituation, än i situationer då vittnena är obekanta för varandra.¹¹

Det bör i detta skede noteras att merparten av de ovan berörda experimenten utförts genom att en försöksperson placerats i ett rum antingen själv eller med ett antal falska försökspersoner som varit anställda av forskningsanstalten. Det innebär att det i dessa fall bland en grupp av vittnen faktiskt bara funnits en potentiell *undsättare*, eftersom de anställda ombetts att inte ingripa. Sannolikheten att en specifik enskild individ ingriper när andra vittnen finns närvarande måste därför skiljas från sannolikheten att en nödställd överhuvudtaget ska få hjälp. I takt med att antalet vittnen ökar, reduceras

9 Ross, Abraham S., Effect of increased responsibility on bystander intervention: The presence of children, *Journal of Personality and Social Psychology* 1971, Vol. 19, s. 306-310.

10 Darley, John M. & Latané, Bibb, When will people help in a crisis?, *Psychology Today* 1968, Vol. 2, s. 54-57 & 70-71.

11 Latané, Bibb & Rodin, Judith, A lady in distress: Inhibiting effects of friends and strangers on bystander intervention, *Journal of Experimental Social Psychology* 1969, Vol. 5, s. 189-202.

effekten av det beskrivna fenomenet *att ett ensamt vittne är bättre än flera* och när gruppen av vittnen blir tillräckligt stor ökar sannolikheten att en nödställd ska få hjälp av åtminstone något av vittnena.¹²

En individs faktiska kunskap om hur man hjälper till vid en nödsituation har också visat sig ha en betydande inverkan på dennes benägenhet att ingripa. I en studie iscensattes en olycka där en person såg ut att blöda kraftigt från en pulsåder i benet. De vittnen som tidigare fått utbildning i första hjälpen försökte i större utsträckning hjälpa den nödställda, än var fallet med de som inte hade genomgått sådan utbildning. Här hade det inte lika stor betydelse om andra icke aktiva vittnen fanns på plats, de som hade kunskap i första hjälpen tycktes inte i samma utsträckning tveka i huruvida de skulle hjälpa till och hade naturligt nog också större möjlighet att ge adekvat och effektiv hjälp till den nödställda.¹³

Även hur tydlig en olycka är, huruvida det kan ifrågasättas om det verkligen rör sig om en olycka, har betydelse. I den i föregående stycke nämnda studien undersöktes denna faktor genom att det i en situation enbart hördes en kraftig smäll när den olycksdrabbade ramlade från en stege (oklar/tvetydig olycka), medan personen i en annan situation även ropade på hjälp (klar/otvetydig olycka). Skillnaden var här påfallande hög i samtliga grupper, på så vis att både bland de utbildade och icke-utbildade var tendensen att ingripa signifikant högre när den olycksdrabbade även ropade på hjälp.¹⁴

3. SKYLDIGHETEN ATT INGRIPA I NÖDSITUATIONER ENLIGT GÄLLANDE RÄTT

För att utreda behovet av en ny rättslig reglering avseende underlåtenhet att bistå nödställda kommer rättsläget övergripande att analyseras.

---

12 Stalder, Daniel R., Revisiting the issue of safety in numbers: The likelihood of receiving help from a group, *Social Influence* 2008, Vol. 3, s. 24-33.

13 Shotland, R. Lance & Heinold, William D., (1985). Bystander response to arterial bleeding: Helping skills, the decision-making process, and differentiating the helping response, *Journal of Personality and Social Psychology* 1985, Vol. 49, s. 347-356. Se även Tomruk, Onder, et al., First aid: Level of knowledge of relatives and bystanders in emergency situations, *Advances in Therapy* 2007, Vol. 24, s. 691-699.

14 Se även t.ex. Clark, Russell D. & Word, Larry E., Where is the apathetic bystander? Situational characteristics of the emergency, *Journal of Personality and Social Psychology* 1974, Vol. 29, s. 279-287.

Det finns i nuläget ingen generell skyldighet för en person att aktivt ingripa när någon annan befinner sig i fara. Däremot föreligger enl. 23 kap. 6 § brottsbalken (1962:700, cit. BrB) en skyldighet att anmäla eller avslöja pågående brott av allvarigare slag. Med hjälp av denna regel kan en person som passivt åser ett allvarligt brott, utan att t.ex. tillkalla polis, straffas för sin underlåtenhet. Enligt andra stycket i nu nämnda lagrum är det även en skyldighet för en förälder, uppfostrare och förmyndare att hindra personer som står under deras vård eller lydnad från att begå brott. Därutöver finns en skyldighet att avvärja allmänfara enl. 13 kap. 10 § BrB, då en person själv bidragit till att orsaka en farlig situation, som exempelvis en brand. Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) föreskriver i 2 kap. 1 § en skyldighet för enskilda att varna den som är i fara och att vid behov tillkalla hjälp. För befälhavare på fartyg finns en långtgående skyldighet att vid nödsituationer dels försöka rädda den egna besättningen samt fartyget och lasten, dels att, då det kan ske utan fara för den egna besättningen och fartyget, i möjligaste mån även hjälpa andra som befinner sig i nöd. Detta följer av 6 kap. 6 § i sjölagen (1994:1009) samt vad gäller befälhavare till luftfartyg, 5 kap. 7 § luftfartslagen (1957:297).

De regler som nu räknats upp tar inte sikte på allmänhetens skyldighet att aktivt ingripa och erbjuda sin direkta hjälp vid nödsituationer, utan är antingen begränsade till en skyldighet att indirekt ingripa genom att tillkalla hjälp eller avgränsade till att avse en viss kategori av människor. Det senare brukar anses innebära att personen ska ha befunnit sig i garantställning, då det funnits en särskild rättsplikt för denne att ingripa. Här kan som exempel nämnas läkarens ställning som garant i förhållande till en patient som denna behandlar.

I vissa situationer kan ett vittne möjligen ställas till ansvar för medverkan enl. 23 kap. 4 § BrB, om vittnet kan anses psykiskt ha främjat brottet. Den medverkande ska i så fall ha styrkt gärningsmannen i sitt uppsåt att begå brottet, vilket anses innebära ett krav på någon typ av aktivt handlande såsom att ropa uppmuntrande ord till gärningsmannen. Från straffbarhet undantas därmed den som enbart ställer sig och gillande åser ett brottsligt förfarande.¹⁵

Frågan om införande av en generell skyldighet för personer att bistå nödställda och hindra brott har under lång tid varit föremål för diskussion. Straffrättskommittén ansåg i huvudbetänkandet *Förslag till brottsbalk* att det saknades ett direkt behov av att införa en straffrättsligt sanktionerad bestämmelse

15 Strahl, Ivar, *Allmän straffrätt i vad angår brotten*, Stockholm 1976, s. 281. Se även NJA 1984 s. 922.

och att det t.o.m. skulle framstå som direkt olämpligt, vilket fick till följd att något förslag aldrig lades fram.¹⁶ Motioner har därefter kontinuerligt väckts i riksdagen.¹⁷

I ljuset av Lindome-fallet¹⁸ tillsattes en särskild utredning, där frågan om införande av en straffrättslig bestämmelse avseende underlåtenhet att bistå nödställd kom att behandlas utförligt och där även ett konkret lagförslag innebärande ett utvidgat ansvar för vittnen att ingripa vid brott lades fram.¹⁹ Kommittén ansåg att en lagbestämmelse på området förvisso kunde antas få en begränsad praktisk effekt, men att den ur moraliskt hänseende skulle ha positiva effekter genom att ”bekräfta den allmänna moralen som säger att man är skyldig att ingripa efter förmåga.” Regeringen ansåg dock att den föreslagna lagbestämmelsen inte skulle införas, då bland annat svårigheten att avgränsa regeln så att den inte fick oönskade resultat och bristande förutsebarhet medförde att nackdelarna vägde tyngre än fördelarna. Regeringen motiverade härvidlag sitt ställningstagande med att poängtera ”de svårigheter som det innebär att avgränsa straffansvaret på ett tydligt sätt och på ett sätt som gör att det står klart för var och en vad som krävs av honom eller henne för att undgå straffansvar”.²⁰

Det tillsattes nyligen en ny utredning, bland annat med anledning av att en motion väckts i riksdagen.²¹ Utredningen, vars uppdrag ska redovisas senast den 28 februari 2011, har till uppgift att utförligt analysera behovet av att ändra lagstiftningen om skyldighet att agera vid farliga situationer eller att bistå nödställda personer.²²

4. ANALYS

Det råder inget tvivel om att vittnen till nödsituationer ingriper i mindre utsträckning än vad de fysiskt sett är kapabla till. Många torde dessutom hålla med om att de skulle vilja ingripa oftare än vad de faktiskt gör. Här uppstår dock en konflikt mellan viljan att ingripa och rädslan för att bli involverad

---

16 SOU 1953:14: Förslag till brottsbalk, s. 143.

17 Se t.ex. Mot. 1971:173, Mot. 2002/03:ju302 samt Mot. 2005/06:ju438.

18 RH 1991:51.

19 SOU 1996:185: Straffansvarets gränser.

20 Prop. 2000/01:85: Med förslag till lag om förberedelse till brott m.m., s. 20-25.

21 Mot. 2008/09:ju222.

22 Dir. 2009:82.

i en svårhanterad situation. Ett flertal psykologiska mekanismer, som till viss del verkar i det undermedvetna,²³ har betydelse för vittnens beteenden i nödsituationer. Ett vittne går igenom olika emotionella stadier, där denne kan hamna i ett känslomässigt påfrestande tillstånd som involverar känslor av exempelvis empati, avsky, nyfikenhet och rädsla. Vittnen kan också få olika typer av fysiologiska besvär, såsom att de upplever ett ökat hjärtslag och får svårt att andas.²⁴

I vilken utsträckning går det då att påverka människor så att de oftare ingriper i nödsituationer och med vilka medel uppnås detta mål? Det förefaller tveksamt att införandet av en straffrättslig regel är en plausibel lösning på problemet.

Ett straff anses i allmänhet ha en allmänpreventiv och en individualpreventiv funktion. Det som eftersträvas är dels att få allmänheten att undvika straff genom att inte begå vissa straffbelagda handlingar, dels att få den som begått ett brott att i framtiden undvika dylika handlingar.²⁵ Vissa handlingar anses så klandervärda att de helt enkelt ska medföra ett myndighetsingripande. Vad gäller underlåtenhet att ingripa vid nödsituationer så är det närmast ett ickehandlande som i så fall skulle bestraffas. En icke önskvärd handling kan genom bestraffning måhända leda till att dylika handlingar i allmänhet undviks. Om syftet däremot är att införliva ett visst beteendemönster hos människor torde någon typ av belöning vara mer effektivt.

För att åskadliggöra det hela kan paralleller dras till andra psykosociala fenomen, som t.ex. förekomsten av personer som har svårt att tala inför andra. Vad skulle konsekvensen bli om en sådan person riskerade ett straff inbegripande 30 dagsböter, om denna inte höll ett tal på nyårsafton? En rimlig följd är att personen helt uteblir från nyårsfirandet. De psykologiska spärrar som ligger bakom ens rädsla att tala inför en större grupp människor lär knappast gå att ändra på genom införandet av en straffsanktion. Skulle personen istället erbjudas 1000 kronor om denne höll ett tal på nyårsafton så är sannolikheten troligtvis större att personen tar sitt mod till fånga och faktiskt skrider till verket. Detta i kombination med att personen bereds tillfälle att delta i en kurs i att tala inför andra torde öka förutsättningarna för ett lyckat nyårstal.

23 Se t.ex. Garcia, Stephen M. et al., Crowded minds: The implicit bystander effect, *Journal of Personality and Social Psychology* 2002, Vol. 83, s. 843-853.

24 Piliavin, Irving M., Piliavin, Jane A. & Rodin, Judith, Costs, diffusion, and the stigmatized victim, *Journal of Personality and Social Psychology* 1975, Vol. 32, s. 429-438.

25 Se t.ex. Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala 2001, s. 48 ff.

Uppmuntran och utbildning är med stor sannolikhet mer effektivt för att få en person att bete sig på ett visst sätt, särskilt i de fall då även personen ifråga ser detta beteende som önskvärt.²⁶

Ett exempel på organisationer som fokuserar på att belöna personer som ingripit i nödsituationer är Carnegie Hero Fund Commission. Organisationen bildades först i USA och Kanada år 1904, och har efter det etablerats i flera länder i Europa, däribland Sverige i form av Carnegiestiftelsen. Carnegie Hero Fund Commission delar ut medaljer och stipendier samt erbjuder finansiell hjälp till personer som ingripit i nödsituationer. Personer som räddat andra människor från exempelvis bränder, drunkningsolyckor och brottsliga övergrepp har blivit belönade.²⁷ Dyliga belöningsprogram kan förhoppningsvis skapa ett incitament till fler människor att ingripa också i nog så farliga situationer, samtidigt som det kan ifrågasättas om ansvaret för problemet med passiva vittnen ska läggas över på frivilligorganisationer istället för att problemet hanteras av politiska organ.

De studier som genomförts avseende betydelsen av utbildning i första hjälpen visar hur det på ett enkelt sätt går att förändra människors beteende vid nödsituationer och få dem att i högre grad ingripa. Vikten av utbildning framhålls även av *svenska cardiologföreningens arbetsgrupp för hjärt- och lungräddning* i dess remissyttrande över SOU 1996:185, som berördes ovan under avsnitt 3.²⁸ Det poängteras härvidlag att anledningen till att människor underlåter att bistå nödställda beror på både okunskap och rädsla, samt att fokus därför bör ligga på utökad information och utbildning.

Det är viktigt att observera att närvaron av passiva åskådare kan få stora konsekvenser i nödsituationer, till att börja med såtillvida att allvarliga skador riskerar att uppkomma; skador som vid ett ingripande skulle kunna ha undvikits. Den som passivt åser ett brott kan dessutom uppfattas som delaktig av såväl offret som gärningsmannen, med följd att gärningsmannen upplever

---

26 I det behavioristiska perspektivet inom psykologin talar man här om bestraffning respektive förstärkning. Besträffning anses härvidlag leda till att sannolikheten för ett visst beteende minskar. Förstärkning anses istället öka sannolikheten för ett visst beteende, exempelvis leder (förhoppningsvis) erfarenheten av att tidigare ha blivit belönad i en viss situation till att motsvarande handling eftersträvas. Se t.ex. Martin, Neil G., Carlson, Neil R. & Buskist, William, *Psychology*, 3 uppl., Edinburgh 2007, s. 277 f.

27 <http://www.carnegiehero.org>.

28 SOU 1996:185: Straffansvarets gränser, sammanställning av remissyttrandet, Ju1997/377.

ett stöd för sitt handlande och att offret måhända upplever en större fysisk och psykisk kränkning.

Inte minst i situationer av fysisk och psykisk mobbning är risken påtaglig för dylika *missförstånd*. Den som blir mobbad kan i dessa situationer uppleva att samtliga personer som bevittnar händelsen är delaktiga och stödjer mobbningsförfarandet. Genom att redan i tidiga åldrar sätta in stödåtgärder och utbildningsprogram för lärare såväl som elever bör det gå att påverka människor så att de, istället för att omedvetet ge sitt stöd till den som utför mobbningen, aktivt tar avstånd och ingriper i dessa situationer. Detta kan medföra att dessa personer även senare i livet i högre utsträckning kommer till undsättning när andra människor befinner sig i fysisk eller psykisk fara.

Ett forskarteam vid *University of Washington* genomförde en omfattande studie av barn i klass tre till fem på sex slumpvis utvalda skolor. Studien, som pågick under flera års tid, utgick från ett program med målet att minska mobbning på skolor genom att (a) göra personalen mer medveten om mobbning och få dem att ingripa oftare, (b) utveckla systematisk support för socialt ansvarstagande beteende, (c) förändra elevernas normativa övertygelser som stödjer mobbning, samt (d) inrikta sig på elevernas socialemotionella färdigheter att motsätta sig mobbning och utveckla elevernas sociala kompetens. Implementerandet av programmet, som skedde genom teoretisk och praktisk träning av såväl lärare som elever, fick positiva effekter såtillvida att elevernas sociala förmåga att interagera ökade och det gick även att utläsa ett mer positivt beteende där fler elever ingrep vid mobbningsituationer på skolgården. Vid en jämförelse av de elever som varit delaktiga i programmet med en kontrollgrupp av elever som inte fått motsvarande träning kunde tydliga skillnader påvisas, där problematiska, destruktiva beteenden på skolgården var betydligt mindre förekommande hos den förra gruppen.²⁹

Även denna studie visar hur viktigt det är att informera och utbilda människor för att skapa större beredskap och medvetenhet, när andra personer befinner sig i olika typer av nödsituationer. På så vis går det förhoppningsvis att få människor att i högre utsträckning komma till undsättning och hjälpa andra i nöd, så att vårt moraliska tänkande även omsätts i handling.

---

29 Frey, Karin S., et al., Observed reductions in school bullying, nonbullying aggression, and destructive bystander behavior: A longitudinal evaluation, *Journal of Educational Psychology* 2009, Vol. 101, s. 466-481.

Avslutningsvis kan det konstateras att problemet med vittnen som inte ingriper för att hjälpa den som befinner sig i nöd är värt att tas på allvar. Det är helt naturligt och kanske t.o.m. en självklarhet att också lagstiftaren uppmärksammar detta problem~~er~~, vilket får ses som ett steg i rätt riktning. Samtidigt måste beaktas att även lagen har sina gränser, ett ingripande kan knappast tvingas fram genom en stel och allmän lagbestämmelse utan måste bygga på frivillighet och moraliska ställningstaganden. Författarens förhoppning är att den av regeringen tillsatta utredningen lägger större vikt vid psykologiska faktorer och inte, som i vissa hänseenden varit fallet då ärendet tidigare blivit föremål för behandling, fokuserar på svårigheten i att formulera en straffrättsligt korrekt regel.